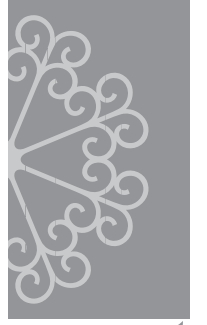

בית מדרש

534

בשבילי הפרשה

פרשת וארא תשפ"ג

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:54
Brooklyn, NY	4:40
Chicago, IL	4:30
Houston, Texas	5:30
Johannesburg, S. Africa	6:46
Lakewood/Deal, NJ	4:43
London, UK	4:13
Los Angeles, CA	4:53
Manchester, UK	4:13
Monsey, NY	4:40
Montreal, Quebec	4:25
Passaic, NJ	4:41
Toronto, Ontario	4:54
Yerushalayim	4:26
Zurich, Switzerland	4:50

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

וארא

קידוש השם ודין יעבור ואל יהרג

פסחים נ"ג ע"ב מה ראו חנניה מישאל ועזריה שמסרו עצמם על קדושת השם לכבשן האש נשאו ק"ו מצפדעים ומה צפרדעים שאין מצווין על קידוש ה' כתיב בהו ובאו ועלו בביתך ובתנורך ובמשארותיך וכו' אנו שמצווין על קדושת השם על אחת כמה וכמה.

ובתוס' ד"ה מה ראו חנניה מישאל ועזריה, פ"ה מה ראו שלא דרשו וחי בהם ולא שימות בהן. וקשה דהא בפרהסיא הוה ומסקינן בסנה' דלכו"ע בפרהסיא חייב למסור עצמו אפילו אמצוה קלה. ומפרש ר"ת דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדורטא שעשה לכבוד עצמו ולכן קאמר מה ראו וכו' ואתי נמי שפיר הא דאמרין באלו נעדות אלמלי נגדו לחנניה מישאל ועזריה פלחו לצלמא ואי ע"ז הוה ח"ו שהיו משתחוים לו ומיהו לשון פלחו לא אתי שפיר. ור"י מפרש מה ראו שלא ברחו וכו' עכ"ל.

ולפי ר"ת לא היה כאן ע"ז ולכא' קשה דמ"מ לא גרע מערקתא דמסאנא והרי אמרו בפרהסיא אפילו מצוה קלה יהרג ואל יעבור ופירשו אפילו לשנויי ערקתא דמסאנא. ונראה דמה"ט הוסיפו תוס' דצלם זה שעשה נבוכדנצר לאו ע"ז הוה אלא אינדורטא שעשה לכבוד עצמו וכוונתם דלא זו בלבד שלא היה ע"ז אלא גם היה לכבודו ולכן הוי מכוין להנאתו ואין כאן חיוב יהרג ואל יעבור. וכ"כ הגר"א קנ"ז ג' בדעת התוס', והק' מזה על הרמב"ם דאין ליישב לפי הרמב"ם משום ערקתא דמסאנא, ולכן עכצ"ל כמ"ש הגר"א לעיל שם דלרמב"ם צ"ל משום שהשעה צריכה לכך.

והנה כבר העירו בעיקר מה שכתבו תוס' דגם במקום שאין חיוב יהרג ואל יעבור מ"מ רשות הוא וקשה דמה נפשך אם יש כאן דין וחי בהם חייב הוא לשמור חייו ואם אין כאן וחי בהם חייב הוא לקדש שם שמים. ואין

continued on next page בשבילי הלכה

ואני אקשה את לב פרעה (ז, ג)

הנה הקב"ה הכביד את לב פרעה וכמו שכתוב "ואני אקשה את לב פרעה", וביאר מרן ראש הישיבה הגאון הרב נתן צבי פינקל זצלה"ה, כי הנהגת הקב"ה עם פרעה היתה באופן של מידה כנגד מידה, הקב"ה נטל ממנו את הבחירה בטוב ומנע ממנו לשוב בתשובה, משום שאף הוא נטל מישראל את הבחירה, שהרי פרעה שעבד את כלל ישראל, ושוב לא יכלו לבחור בטוב ולעשות כרצונם ככל בן חורין, אלא היו מוכרחים להשתעבד לרצון פרעה לחלוטין. ולפיכך נהג בו הקב"ה מידה כנגד מידה ונטל ממנו את כח הבחירה, ומנע ממנו לבחור בטוב ולשוב בתשובה על מעשיו.

והוסיף, ישנם כאלו הסבורים שאדם שאינו

שומר תורה ומצוות הינו בעל בחירה גדול יותר, שיכול הוא לעשות כל שברצונו, ואילו השומר תורה ומצוות כביכול איננו בוחר את מעשיו. אך כבר לימדונו חז"ל (אבות פ"ו מ"ב) "אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה", ודרשו זאת מהכתוב (שמות לב, טז) "והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות", "אל תקרי 'חרות' אלא 'חירות'". והיינו שהעוסק בתורה וכל מעשיו ופעולותיו הם לאחר התבוננות אם הם אסורים או מותרים, ובכך משליט את שכלו על תאוותיו ורצונותיו, והוא הבן חורין האמיתי! אבל מי שאינו שומר תורה ומצוות רח"ל, הינו 'עבד נרצע' ליצרו הרע ולתאוותיו והם המוליכים אותו בכל דרכיו.

כאשר עומד אדם ומתבונן בכל ענין יציאת מצרים, חובה עליו להתבונן על המטרה העיקרית של יציאת מצרים - להיות בעל בחירה ולעבוד את הקב"ה.

לשמר את רגעי ההתעוררות

אמר מרן ראש הישיבה שה"ת הגאון הרב חיים שמואלביץ זצלה"ה: לכל אדם ישנם רגעים של התעוררות, אך עיקר העבודה היא לשמר ולהנציח את ההתעוררות שלא תפוג, ועל ידה יוכל להיות לאיש אחר.

והמשיך וסיפר: "היו לי רגעים גדרים לים בחיי, משמחים יותר ומשמחים פחות, אך ישנם רגעים שאי אפשר לשכוח אותם...".

"כשיצאנו מנמל וולדיבוסטוק ברוסיה, בעודנו נמצאים על גבי האניה, לא היינו בטוחים עדיין כי רגע השחרור אכן יבוא, אניות מלחמה רר

סיות ליוו אותנו עד שיצאנו מתחום המים הטרטוריאליים של רוסיה. על הספינה שלנו ישבו המלווים הרוסיים. במשך אותו זמן ישבנו דרממים ופחדנו, הסתכלנו איש בפני רעהו וחששנו להביע את שמחתנו, שמא יבולע לנו, שמא הם יתחרטו.

כשיצאנו מתחום המים הטרטוריאליים, עברו המלווים הרוסיים אל ספינות המלחמה ששטו בעקבותינו והספינות החלו מתרחקות. ברגע שהבנו את משמעות הדבר, בבת אחת הוקל לנו. שירה אדירה פרצה מן הגרונות והרגלים יצאו מאליהן בריקוד נלהב, שמחה עצומה פרצה מן הלבבות בהודאה לה' שפדאנו מידי הרוסיים".

"היו לי רגעים", אמר, "אבל את הרגע הזה לא אוכל לשכוח...".
(מח ולב, עמ' ס"ב)

דברי רבותינו

דברי הימים

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

לומר דבכל מקום דין וחי בהם אינו אלא רשות ולא חיוב דהרי כתב בשו"ת הרדב"ז ח"ג תתפ"ה (תמ"ד) במעשה שאמרו על הריב"א שמסר נפשו שלא לאכול ביו"כ בהיותו חולה וכתב דע"כ אין זה נכון אפילו לפי "האחרונים" דס"ל דמותר למסור נפשו וז"ל מ"מ הני מילי במקום דאיכא קידוש השם שמסר עצמו על דתו יתברך אבל מי שהוא חולה שיש בו סכנה ואמדהו לאכול יש לו לאכול ואפילו על הספק עכ"ל. וכע"ז הביאו בא"ר וגר"ז תרי"ח ובמ"ב שם סק"ה בשם ס' אר"ה כלל ס' ס' ח'. והביאו כן גם בשם ס' כנה"ג, ובכנה"ג כתב כן בשם הרדב"ז הנ"ל. וכיון דדין וחי בהם הוא חיוב ולא היתר שוב קשה איך כתבו תוס' דמותר ליהרג במקום קידוש השם.

ונראה לומר דהתורה אמרה מצות קידוש השם וע"כ א"א לקיימו אלא אם מבטל דין וחי בהם, ונראה דלא משום מצות קידוש השם הותרה דין וחי בהם אלא המציאות של קידוש השם דוחה דין וחי בהם דכל שעושה קידוש השם אין כאן חיוב וחי בהם. וכ עין שמצינו במלחמה דאין דין סכנת נפשות דזהו כל המציאות של מלחמה וה"ה במעשה של קידוש השם. ונוסף לזה אמרה תורה עוד שבפרהסיא ושעת שמד יש לו חיוב לעשות קידוש השם הזה. ומעתה סברי תוס' דבפרהסיא או בשעת השמד אמרה תורה חיוב קידוש השם ולא בצינעא אבל מ"מ הדחוי על וחי בהם הוא בכל מעשה שעושה קידוש השם, ולכן אין לו חיוב לקדש שם שמים אבל אם ירצה אין עליו דין וחי בהם. ונמצא דבמצב של ספק אם יאכל נבילה בצינעא או יהרג הרי בזה אמרה תורה וחי בהם וחייב לאכול הנבילה, אבל אם יהרג הרי אז בשעת מעשה נדחה אצלו דין וחי בהם, וזהו שכתבו תוס' דרשות בידו ליהרג דאף דאם יאכל נבילה הרי חל עליו חיוב וחי בהם אבל אם יהרג נדחה אצלו וחי בהם. ונמצא דבמצב של ספק חל עליו וחי בהם וחייב לשמור נפשו אבל הרשות בידו להכניס עצמו למצב אחר שנדחה וחי בהם והיינו אם יהרג דאז בשעת מעשה נדחה וחי בהם.

וגם במעשה דחנניה מישאל ועזריה היה בזה קידוש השם, ואף שכתב ר"ת דלא היה אלא לכבוד ולא לע"ז, מ"מ כיון שכפה אותם לכבודו כי הוא עובד ע"ז והם עובדי ה', לכן עשו בזה קידוש ה', ומותר למסור נפשו.

ונראה דכל זה פשיטא להו לחנניה מישאל ועזריה אלא דיש מקום לומר דלא חשיב מעשה קידוש השם אלא אם עושה מה שהוא מצווה לעשות מן התורה דזהו קידוש השם שעושה מצות השם אבל בלי צווי אולי אין זה בכלל קידוש השם. ולזה הביאו ראייה מצ' פרדע"ו מה צפרדעים שאין מצווין על קידוש ה"ו ומ"מ נכנסו אלמא דחשיב קידוש השם גם בלי צווי וכל"ש אנחנו אנשים דהוי בכלל קידוש השם, וכל שהוא בכלל קידוש השם הרי פשיטא דדוחה וחי בהם. ומה שאמרו אנו שמצווין על קדושת השם היינו דבעלמא במקום דמכין להעבירו על הדת יש לנו צווי של קדושת השם.

התבוננות בגדלות ה' ונפלאותיו

"ואני אקשה את לב פרעה, והרביתי את אותותי ואת מופתי בארץ מצרים. ולא ישמע אליכם פרעה, ונתתי את ידי במצרים, והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים בשפטים גדולים" (שמות ז, ג-ד). וברש"י: ואני אקשה - מאחר שהרשיע והתריס כנגדי, וגלוי לפני שאין נחת רוח באומות עובדי אלילים לתת לב שלם לשוב, טוב לי שיתקשה לבו, למען הרבות בו אותותי ותכירו את גבורתי. וכן מידתו של הקב"ה, מביא פורענות על האומות עובדי אלילים, כדי שישמעו ישראל וייראו.

יציאת מצרים וריבוי המכות - למען יכירו גבורות ה'

הכרה זו בגבורות ה' מצאנו גם ובעיקר- בשעת יציאת מצרים, שהיא השעה המסוגלת לכך. כפי שביאר מרן ראש הישיבה הגר"ח שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר, מאמר 'ש קונה עולמו בשעה אחת'), שעם ישראל נצטוו על מצות 'שילוח עבדים' בשעת יציאת מצרים דווקא, משום שאז הם הרגישו ביותר את חשיבות היציאה מעבדות לחירות. הוא הדין לזמן יציאת מצרים שהוא הזמן המסוגל ביותר להשריש בישראל את גדלות ה' ונפלאותיו, משום שבזמן זה בני"ה הפקיעו מעליהם את שיי עבוד פרעה ונעשו עבדי הקב"ה, באותה שעה זכו לחוש בהבדל בין שלטון פרעה לבין מלכות הקב"ה ששולט בעולמו ומנהיג את כל הטבע כרצונו, והשתעבדו לקב"ה בשלמות.

הבחירה בין טוב לרע - מטרת בריאת העולם

יש כאן יסוד נפלא, ידוע (עי' דעת תבונות לרמח"ל א,מב) שמטרת הבריאה בעולם הזה היא כדי לתת לבני האדם את הבחירה, וכ שיבחרו טוב או רע יקבלו שכר או עונש כפי מעשיהם ולא יהנו מנהמא דכיסופא.

ואף אם חלילה בחר אדם ברע, גזרה חכמתו יתברך שיוכל לשוב בתשובה ולבחור בטוב, ובכך יעקור למפרע את מעשיו הרעים. מעלת התשובה אינה רק לעם ישראל, אלא גם לאומות העולם, כפי מה שציוה אותם הקב"ה. ולכאורה התשובה היא התקוה הגדולה של האדם "כי אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ), עצם הידיעה שיי כול לשוב ולבחור בטוב ולעקור את הרע, נותנת תקוה גדולה ויכולת להתחזק בעבודת ה'.

והנה כשנטל הקב"ה מעלה נפלאה זו מפרעה, הרי זה עונש חמור ביותר! וכל כך למה? כדי שיכירו ישראל בגבורות ה' ובהנהגת הב-

משמע מרש"י, שולוי שהקב"ה הקשה את לב פרעה הוא היה שב בתשובה ומשלח את בני"ה מארצו, אלא שלא היה נותן 'לב שלם' לשוב, ולכן הקשה ה' את לבו. ביאר השפתי חכמים, שהקב"ה אינו מקבל תשובה שאינה שלמה, אך בני האדם אינם יודעים להבחין בין תשובה שלמה לשאינה שלמה ואם יענש פרעה יאמרו שהקב"ה הביא פורענות על מי שעשה תשובה ויהיה בכך חילול ה', לכך הקשה ה' את לבו, כדי שיענש בלי שיתחלל שם ה'.

צ"ב, אם כל מטרת מכות מצרים הייתה להוציא את בני"ה מארץ מצרים, וכמשמעות הכתוב: "והרביתי את אותותי וגו' והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים", מדוע צריך שפרעה ישוב בתשובה ולא די שיוציא את בני ישראל ממצרים? נראה שרש"י מיישב קושיא זו כשכתב: "למען הרבות בו אותותי, ותכירו את גבורתי", והיינו שהטעם לריבוי האותות והמופתיים במצרים אינו כדי שהמצרים ישלחו את ישראל, אלא כדי שעם ישראל יכירו בגבורות ה', לכן כתב רש"י שהנהגה זו לא היתה ביציאת מצרים בלבד, אלא כך מידתו של הקב"ה, שמביא פורענות על האומות כדי שישמעו ישראל וייראו. וכתב השפתי חכמים (שם), שדברי רש"י מדוייקים בלשון הכתוב: "והרביתי את אותותי", משמעות לשון 'והרביתי' היא עונש מרובה על החטא. ואם מטרת האותות היא רק כדי להעניש את המצרים על חטאם הדבר תמוה, שהרי "כל מידותיו של הקב"ה מידה כנגד מידה" (סנהדרין ז, א) ומדוע נענשו במידה מרובה על חטאיהם? בהכרח שריבוי האותות אינו אלא כדי שיכירו ישראל את גבורות ה'!

ומכה יכול כל אחד לתאר לעצמו את הנפלאות העצומות שהיו שם. אי אפשר ללמוד את כל זה מבלי להתפעל מנפלאות הקב"ה ולהוסיף השגות בגדלות ה'.

עלינו לדעת כי אין הבדל בין 'פרשת מִרְן' ש'מלמדת דיני ממונות, ובין פרשה זו שמלמדת גדלות ה'. כפי שכל אחד מבין שצריך להשקיע בלימוד פרק 'שור שנגח את הפרה', ובלימוד 'ט"ו נשים פוטרות צרותיהן', כל אחד צריך להבין שעשרת המכות ויציאת מצרים הן 'סוגיא' שמוטל עלינו ללמודה. אמנם בלימוד סוגיא זו ה'הרגש' הוא החלק העיקרי בלימוד - ללמוד כל מכה ומכה, להבין מה אנחנו לומדים ממנה. אכן הלומד סוגיא זו ומעמיק בה וזוכה להרגיש את נפלאות וגבורות ה', קונה קנין גדול בקרבה והשגת אמונת ה'.

חיוב זכירת יציאת מצרים בכל יום, יסודו בכך שיציאת מצרים היא יסוד כלל ישראל, של האמונה והביטחון בה' ושל ההכרה בגדלות ה'. דבר יסודי כל כך, אסור להסיח את הדעת ממנו ולו לרגע אחד. לכן נצטוונו לבל יעבור עלינו יום או לילה מבלי שזכיר את יציאת מצרים. ובזמן יציאת מצרים - ליל הסדר, נצטוונו לספר יציאת מצרים, ופשוט שהכוונה לחוש את ניסי יציאת מצרים, וכפי שמצינו בחז"ל (פסחים קטז:): ש'חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים', וכ"ז כדי לעורר את הלב להרגיש את מה שאירע ביציאת מצרים כאילו הדבר אירע לו בעצמו.

ואמנם רגשות אלו צריכים ללוות כל יהודי בכל יום, אולם מאחר שאדם אינו יכול ללמוד כל ימיו רק סוגיא זו של יצ"מ, לכן נצטוונו שלכל הפחות בליל הסדר יתעמק האדם בסוגיא זו, ויגיע להשגות גבוהות יותר בהכרת גדלות ה', ובכל יום בשעת הזכרת 'יציאת מצרים' ישנן לעצמו את ההשגות להן זכה להגיע.

הקב"ה יעזור שנלמד כראוי סוגיא זו של 'יציאת מצרים', לראות את יד ה' השולטת בער לם ומנהיגה אותו כרצונו, נזכור שביציאת מצרים זכינו להיות עבדי ה' וזכינו להשתמש ב'כח הבחירה'. שנזכה כולנו לבחור בטוב כל ימינו, ולעשות רצונו בלבב שלם.

החידוש הגדול של מעלת התשובה

אדם חטא בחטאים חמורים וביכולתו לשוב ולעקור את מעשיו הרעים על ידי שבוחר בטוב! הלא דבר גדול הוא, ויש להבינו.

ביאור הדבר, כשאדם בוחר בטוב ומתחרט על מעשיו הרעים, ממילא שוב אינו רוצה במה שעשה, לכך נחשב כאילו עשה את מעשיו הרעים בעל כורחו ואין לו כל שייכות אליהם ומתכפר לו!

וזה עומק דברי חז"ל (יומא פו:): "אמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשר גגות", כי ההבדל בין מעשה בזדון לבין מעשה בשגגה הוא האם נעשה בבחירה וברצון או בשר גגה ולבלי דעת, והתחדש שמשעה שאדם מתחרט על מעשיו ובוחר בטוב נחשב כאילו מעשיו נעשו ללא בחירה וללא דעת, והרי הוא כשוגג. והוא חידוש עצום שאין לו הבנה כלל לולי שכך גזרה חכמתו ית', וכפי שמצינו בירושלמי (מכות ב,ו): "שאלו לחכמה חוטא מהו עונשו, אמרה להן 'חטאים תרדף רעה' (משלי יג,כא). שאלו לנבואה חוטא מהו עונשו, אמרה להן 'הנפש החוטאת היא תמות' (יחזקאל יח,ד). שאלו לקודשא בריך הוא חוטא מהו עונשו, אמר להן יעשה תשובה ויתכפר לו". הרי שלולי שחידש הקב"ה את התשובה, לא היה לה מקום כלל.

מעתה, רק אדם שהורגל להשתמש בכח הבחירה ולהשליט את דעתו על מעשיו יכול להבין את משמעות מעלת התשובה, ואיך היא עוקרת למפרע את מעשיו הרעים, וממילא אדם זה תמיד יהיה בשמחה, שכן יודע הוא שיש ארוכה למכתו. אולם אדם הנשלט בידי תאוותיו ואינו משתמש בכח הבחירה להשליט את דעתו על מעשיו, אינו יכול להבין את עומק מעלת התשובה. אדם זה ירגיש חסר תקווה וללא יכולת לה-תרומם, ואף אם יתחרט על מעשיו הרעים, הוא סבור שאין תקווה לאחריתו, ויכול ליפול ליאוש.

לימוד יציאת מצרים - הכרה מוחשית ב'אצבע אלוקים'

בהתבוננות בפסוקי התורה כפשוטם מגיעים להתפעלות והתרגשות גדולה מהנפלאות שראו עם ישראל ביציאת מצרים. סיפורי התורה אינם סיפורי דברים בעלמא, אלא באו לחבר אותנו בשייכות עמוקה לאותם ניסים. בכל מכה

ריאה כרצונו. נמצינו למדים את החשיבות העצומה בהתבוננות בגבורות ה', עד שהקב"ה משנה את סדר הנהגתו בעולמו ומונע את הבחירה מהאדם, כדי שעם ישראל יגיעו למעלה של הכרה והתבוננות בגבורות ה'.

והנה, למרות שנמנע מפרעה לשוב בתשובה, עדיין לא ננעלו בפניו דלתות התשובה, כפי שמוסיף רש"י שאילו היה שב בתשובה שלמה ועוקר את מעשיו הרעים, הקב"ה היה מקבלו! אך כיון שתשובתו לא תהיה, עליו להיענש על כל מעשיו כדי שלא יתחלל שם ה' בעיני הבריות שאינם יודעים שתשובת פרעה אינה שלמה, לפיכך הקשה ה' את לבו שלא ישלח את בני ישראל.

הנהגת הקב"ה עם פרעה - מידה כנגד מידה

ונראה להוסיף, הנהגת הקב"ה עם פרעה לא הייתה רק כדי שישלח יכירו בגבורותיו, אלא גם משום שיש בה מידה כנגד מידה. הקב"ה נטל ממנו את הבחירה בטוב ובתשובה משום שהוא נטל מישראל את הבחירה, שהרי שיעבד פרעה את ישראל לרצונו ושלל מהם את הבחירה לעשות כרצונם ככל בן חורין, לכן נטל הקב"ה ממנו את כח הבחירה.

יש סבורים שאדם שאינו שומר תורה ומצוות הינו בעל בחירה גדול יותר - לעשות כל שברצונו, ואילו השומר תורה ומצוות כביכול אינו בוחר את מעשיו. אך כבר לימדנו חז"ל (אבות פ"ו מ"ב): "שאינו לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה", ודרשו זאת: "והלוחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות" (שמות לב,טז) אל תקרי 'חרות' אלא 'חירות'. והיינו שהעוסק בתורה וכל מעשיו הם לאחר התבוננות אם הם אסורים או מותרים וכך משליט את שכלו על תאוותיו ורצונותיו, הוא הבן חורין האמיתי! מי שאינו שומר תורה ומצוות רח"ל, הינו 'עבד נרצע' ליצרו הרע ול-תאוותיו והם המוליכים אותו בכל דרכיו.

כאשר נתבונן על עניין יציאת מצרים, חובה עלינו להתבונן במטרה העיקרית של יציאת מצרים - להיות בעלי בחירה ולעבוד את הקב"ה!

Making an Impact

Harav Hagaon Yosef Elefant Shlita

In this week's parashah, Moshe Rabbeinu tells the Eibishter, הן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ אֵלַי וְאֵיךְ יִשְׁמְעוּנִי, — how can I expect Pharaoh to listen to me when Klal Yisrael are not listening to me? The famous question about this statement is, the Torah informs us, three pesukim earlier, why Klal Yisrael didn't listen to Moshe: וְלֹא שָׁמְעוּ קִשְׁיָהּ אֶל מֹשֶׁה מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה, but this reason didn't apply to Pharaoh, so why would Moshe assume that Pharaoh wouldn't listen to him? Considering that Klal Yisrael were enslaved with hard labor, while Pharaoh was not, how is this a logical kal v'chomer?

When the Torah says that Klal Yisrael did not listen to Moshe מִקְצֶר רוּחַ וּמִעֲבֹדָה קָשָׁה, it doesn't mean simply that they were too distracted to hear Moshe Rabbeinu; it means something much deeper. The Torah stipulates that if an eved Ivri decides to stay with his master until Yovel, the master should drill a hole in his ear, and the Gemara teaches (Kiddushin 22) that this is a way of conveying to the eved that the ear that heard Hashem say, on Har Sinai, כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים, yet chose to become an eved to another eved, must have his ear pierced.

This raises an obvious question. There are many things we heard at Har Sinai, besides the idea that a Jew is supposed to be an eved Hashem and not an eved to someone else. If a person who doesn't heed what he heard at Har Sinai must have his ear pierced, then if someone says Krias Shema late, or speaks lashon hara, or violates any other Torah command, then shouldn't he, too, have his ear pierced? Why is it only the eved Ivri who receives this treatment?

It must be that what we heard at Har Sinai has a particular significance to the state of being an eved.

Rabbeinu Yonah (Shaarei Teshuvah 2:12) gives the following explanation of the passuk in Mishlei: מְאוֹר עֵינַיִם יִשְׂמַח לֵב שְׂמוּעָה טוֹבָה תִּדְּשֶׁן עֲצָם — what a person sees makes his heart happy, while what he hears fattens the bones. Rabbeinu Yonah explains that when a person hears something good, it has an effect even on his bones, which don't generally experience sensation. In order for something to have an impact on the bones, which are hard, it must create a very powerful impression. The

eyes can see only that which is tangible, but the ear can hear intellectual, nontangible ideas, which make an impression not only on the heart but also on the person's mind. Rabbeinu Yonah adds that the ability to listen is such a powerful faculty that a person who causes someone else to go deaf, in an act of violence, is required to compensate him for the value of his entire body, as the Gemara teaches in Bava Kamma. In contrast, someone who blinds another person is obligated to pay the victim only for the value of his eye. As long as a person is able to hear and absorb information, he still has fundamental value. Even if a person loses his eyesight, he doesn't lose his core ability to grow and change. (!!!) But if a person can't hear, he is disconnected from that ability to hear and absorb.

Rabbeinu Yonah then says the following, based on the Midrash (Shemos Rabbah, Yisro, ch. 27). Hashem tells Klal Yisrael, if a person falls off a roof and injures his body top to bottom, he needs multiple surgeries and bandages. But a person who sins with all his limbs, and is spiritually broken from top to bottom, doesn't require multiple operations. He needs just one band-aid: hearing, as the passuk says (Yeshayah 55:3): הֵטוּ אֲזִנֵיכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמְעוּ וְתַחֲיֵי נַפְשֵׁיכֶם. Through shmiyas ha'ozen, the person can come back alive.

The ability to listen allows a person to transform himself completely, as long as the idea penetrates into the person. We're referring not to simple physical hearing, but to what it is called in Yiddish to derher. Since hearing confers this incredible power, we can understand why someone who causes another person to go deaf has to pay the value of his entire body.

A person who is an eved is not his own baalebos; he's completely under the control of someone else. This lack of autonomy is expressed in an inability to hear something from the outside. In Mitzrayim, Klal Yisrael's avdus manifested itself in their inability to listen to Moshe. It wasn't just a physical distraction or a technical problem. It was a state of enslavement that didn't allow them to hear.

Since the ability to listen and change is what defines a human being, the state of avdus — in

which a person loses his independence — results in a limited capacity to hear. Now, we can understand why it is specifically the eved Ivri whose ear is pierced. By choosing to continue being an eved, he loses the ability to absorb new information from the outside and change himself. He doesn't have a zich.

This also explains Moshe's kal v'chomer. Klal Yisrael's natural state is one of hearing: Shema Yisrael. Why does the passuk stress shema, hearing? Because we need to be able to hear something that takes us out of our comfort zone. Then, we can achieve שְׁמָעוּ וְתַחֲיֵי נַפְשֵׁיכֶם. But Klal Yisrael in Mitzrayim lost their ability to hear, because of their avdus. They were bunkered in their own little world and were not open to reflection or change. If Klal Yisrael, whose metzius is hearing, had lost their ability to hear due to their external circumstances, Moshe argued, then how could Pharaoh possibly listen? Does Pharaoh have the ability to hear something and change? Is he open to the powerful impact of what his ears hear, as reflected in the pasuk שְׁמוּעָה טוֹבָה תִּדְרֹשׁ עִצָּם? Of course not. That was the kal v'chomer.

Chazal apply to Avraham Avinu the passuk (Tehillim 45:11): שְׁמָעִי בֵּת וְרָאִי וְהִטִּי אֲזִנֵּי וְשָׁכַחִי עֲמָדָה וּבֵית אֲבִיךָ. They give the mashal of a person who was traveling and saw a palace. "Could it be that there's no one in charge?" he wondered. Then, the owner of the palace peeked out at him and said, "I am in charge of the palace." Similarly, when Avraham Avinu contemplated the world, he asked himself, "Is it possible that there is no one in charge of this world?" Then, Hashem told him, "I am the Master of the world."

By invoking the passuk שְׁמָעִי בֵּת וְרָאִי וְהִטִּי אֲזִנֵּי וְשָׁכַחִי עֲמָדָה וּבֵית אֲבִיךָ, Chazal are telling us that Avraham Avinu's whole ability to achieve what he did was rooted in his ability to listen. He wasn't stuck in his own narrow reality; he was able to absorb. The Sfas Emes notes that the passuk uses seemingly repetitive language: שְׁמָעִי and וְהִטִּי אֲזִנֵּי. He explains that many times, a person hears something but it goes in one ear and out the other. Avraham Avinu didn't just hear; he inclined his ear to listen properly.

The whole world saw that Hakadosh Baruch Hu was running the bria, but everyone else just moved on and did not absorb this information. Only Avraham Avinu heard it and inclined his ear. "Wait," he said. "I need to pay attention."

In order for someone to listen in this way, he has to fulfill the rest of the passuk: וְשָׁקַח עֵמֶד וּבֵית אָבִיךָ. He needs to detach himself from his comfort

zone. The ability to truly listen, absorb new ideas, and change depends on how much a person is able to move out of his rigid reality.

If avdus represents the inability to listen, then the ability to be open to change and move out of an old position represents cheirus, true freedom.

Gut Shabbos.